

זו נר, וקערה, ושטיח [עור לאכול עליו⁽¹³⁴⁾]. מא-א

ומהו מה שכתוב: "ועבדת את אויבך וגו'
בחוטר כל"?

אמר רב אמי אמר רב: "בחוטר כל" היינו
בלא נר, ובלא שלחן.

רב חסדא אמר: בלא אשה.

רב ששת אמר: בלא שמש.

רב נחמן אמר: בלא דעה.

תנא: בלא מלח, ובלא רבב [שמן].

אמר אביי, נקטינן: אין עני — אלא
בדעה⁽¹³⁵⁾.

זמן הפשרת שלגים, ואין אנו חוששין אז
לרבינו הנוטפין⁽¹³³⁾.

אבוה דשמואל עבד להון מקוואות לבנתיה
ביומי ניסן, לפי שהיה חושש אז להפשרת
שלגים, ולכן לא הניחן לטבול בחודש ניסן
בוזחלין.

ומפצי [היה שם מחצלאות מתחת רגליהן
בנהר, כדי שהטיט שבתחתית הנהר לא
יחצוץ בין רגליהן למים] ביומי תשרי, שאז
הניחן לטבול בנהר, לפי שאין חשש של
נוטפין [ובשאר ימות הסתיו והחורף היו
טובלות במקוואות שבבתים משום צינה].

אמר רב אמי אמר רב, מאי דכתיב שאמר
הקדוש ברוך הוא ליחזקאל: "ואתה בן אדם
עשה לך בלי גולח"?

מהם אותם כלים המיוחדים לגולה?

אינו בקי בהם, אין מותר לטבול בו סתם כל
השנה כולה, אלא רק ביומי תשרי בלבד, לפי
שביומי תשרי אינו עת גשמים, ולא זמן הפשרת
שלגים. אבל מי שבקי בפרת וכיוצא בו, כל
שהוא רואה שלא נתרבה על מה שהוא זוחל
בתשרי בכדי שיהא ראוי לחוש לרבינו נוטפין,
טובל בו בכל השנה. וכן להיפך, אם הוא רואה
בתשרי שנתרבה כל כך עד שאפשר לו לחוש
שמה רבו בו נוטפין, אפילו בתשרי אינו טובל
בו. ר"ן.

134. כך פירש הר"ן. ותוס' כתבו שהוא עור
מבושל שאוכלין עליו, ונושאים אותו עוברי
דרכים עמם.

135. היינו דווקא מה שכתוב במקרא זה
"ובחוטר כל", דהיינו בדעה. אבל ודאי שברוב

133. ולא בא שמואל לאסור את כל הנהרות חוץ
מפרת, ואף לא בא לאסור את נהר הפרת בכל
השנה חוץ מימי תשרי, שכיון שהחשש הוא
שמה ירבו נוטפים על הזוחלין, אם כן, כל שאנו
בקיאים בפרת ביומי תשרי כמה היא עלייתו, וכן
בשאר נהרות, אם אנו יודעים שלעולם אינם
מתמעטין משיעור זה, ואפילו בעת יובש גדול,
כל זמן אנו רואים בו אותו שיעור, למה נחוש
לו?

אלא שמואל בא להשמיענו שני דברים:

א. שנהרות שהן מכזבין מימיהן, שלפעמים
הם מתייבשים, אין טובלים בהן לעולם. שכיון
שפעמים שמכזבים, יש לחשוש בהם לגשמים או
להפשרת שלגים. ולכן אמר שמואל, שאין המים
מטהרין בזוחלין, אלא פרת וכיוצא בו, שאינו
מכזב לעולם.

ב. שאף בפרת וכיוצא בו, שאינו מכזב, אם

במערכא אמרי: דדא ביה [מי שיש בו דעה] — כולא ביה [יש בו הכל].

דלא דא ביה — מה ביה [אבל מי שאין בו דעה — מה יש בו]?!

דא קני — מה חפר [מי שקנה דעה — מה יחסר לו]?

אבל דא לא קני — מה קני? הרי לא יועיל לו כל מה שיקנה!

אמר רב אלכסנדר אמר רב חייא בר אבא: אין החולה עומד מחליו — עד שמוחלין לו על כל עונותיו⁽¹³⁶⁾. שנאמר: "הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכו".

רב המנונא אמר: החולה שעמד מחליו חוזר לימי עלומיו. שנאמר: "רוטפש בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו". ש"רטפש" — היינו: רטוב ופש. שאחר שחלה ונתרפא, מתחזק טבעו להיות בריא יותר מאשר קודם שחלה.

"כל משכבו הפכת בחליו" — אמר רב יוסף: לומר, דהחולה משכח למודו. והיינו, שכל סדר הצעת לימודו המסודר — נהפך לו בחליו, ומשכחו⁽¹³⁷⁾.

רב יוסף חלש [חלה], ועל ידי כך איעקר ליה למודיה [נשתכח תלמודו].

אהדריה אביי תלמידו קמיה [החזיר אביי את תלמודו של רב יוסף לפניו].

והיינו דבכל דוכתא אמרינן [וזהו שהגמרא אומרת בכל מקום]: אמר רב יוסף [על שמועה שאמרו לפניו]: לא שמיע לי הדא שמעתא [לא שמעתי שמועה זו]!

ואמר ליה אביי: את אמריתה ניהלן, ומהא מתניתא אמריתה ניהלן [אתה אמרת לנו שמועה זו, ומברייתא זו הוכחת את הדבר]! והיינו שרב יוסף שכח תלמודו, והחזיר אביי את הדברים לפניו.

כי הוה גמיר רבי תלת עשרי אפי [כשלמד רבי שלש עשרה אופנים] של הילכתא, אנגמריה [לימדו] לרבי חייא שבעה מנהון.

לסוף חלש רבי, ושכח את אותן י"ג אופנים.

אהדר רבי חייא קמיה הנהו שבעה אפי דאגמריה [החזיר רבי חייא לפניו את אותם שבעה אופנים שלימדו].

אבל אותם שיתא אופנים שלא לימדו — אזדו [נשתכחו].

הוה ההוא קצרא [כובס], הוה שמיע ליה לרבי כדהוה גרים להו [ששמע את הדברים כשלמדם רבי].

אזל רבי חייא וגמר יתהון קמי קצרא, ואתא ואהדר יתהון קמי רבי.

כד הוה חזי ליה רבי לההוא קצרא [כשראה

מקומות מילת "עני" היינו בממון. מהרש"א. עיי"ש.

136. כענין שאמרו חז"ל שיסורין ממרקין עונותיו של אדם. מהרש"א. עיי"ש.

137. כך פירש המפרש לפי הגירסא שלפנינו. ומפירוש הרא"ש והר"ן נראה שהם לא גרסו מקרא זה כלל, אלא שרב יוסף קאי על מקרא דלעיל, דכתיב: "ישוב לימי עלומיו", והיינו לשון העלמה ושכחה. ועיי' במהרש"א.

[מת אדם גבוה, שהיה רכוב פרדה קטנה, כשהגיעה אותה פרדה לגשר, אחזתה רוח שטות, והשליכה את אותו אדם בנהר].

קרי על נפשיה: "למשפטיך עמדו היום".

שמואל חזייה להווא עקרבא, יתיבא על אקרוקתא [ישבה על צפרדע] — ועברה נהרא. טרקא [נשך העקרב] גברא — ומיית.

קרי עליה שמואל: "למשפטיך עמדו היום".

אמר שמואל: אין מבקרין את החולה, אלא למי שהלצתו [שלבשתו⁽¹⁴⁰⁾] חמה.

לאפוקי מאי? את מי אין מבקרין?

לאפוקי הא דתניא: רבי יוסי בן פרטא אומר משום רבי אליעזר: אין מבקרין לא חולי מעיים, ולא חולי העין, ולא מחושי הראש.

והוינן בה: בשלמא חולי מעיים אין מבקרין — משום כיסופא. שהוא צריך תדיר לנקביו, ומתבייש.

אלא חולי העין ומחושי הראש — מאי טעמא אין מבקרין אותן?

ואמרין: משום מילי דרב יהודה.

דאמר רב יהודה: דיבורא [הדיבור] קשיא לעינא⁽¹⁴¹⁾, ומעלי לאישתא [לחום]. ולכן

רבי את אותו כובס], אמר ליה רבי: אתה עשית⁽¹³⁸⁾ אותי ואת הייא!

איבא דאמרי, הכי קאמר ליה רבי לאותו כובס: אתה עשית את הייא, והייא עשה אותי!

ואמר רב אלכסנדר אמר רב הייא בר אבא: גדול נם שנעשה לחולה — יותר מן הנם שנעשה לחנניה מישאל ועזריה, שניצלו מכבשן האש.

שהרי האש של חנניה מישאל ועזריה — אש של הדיוט היתה, והכל יכולים לכבותה.

ואילו אש זו של חולה — של שמים היא, ומי יכול לכבותה?!

ואמר רבי אלכסנדר אמר רבי הייא בר אבא, ואמרי לה אמר רבי יהושע בן לוי: כיון שהגיע קיצו של אדם — הכל מושלים בו. שנאמר שאמר קין: "והיה כל מוצאי — יהרגני"⁽¹³⁹⁾.

רב אמר, מן הדין קרא: "למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך". וכך למדים ממקרא זה: כיון ש"למשפטיך עמדו", שהגיע קיצם, הרי "הכל עבדיך" לקיים את דבר המשפט.

רבה בר שילא, אמרו ליה: שכיב גברא גבוה, הוה רכיב גירדונא זוטרא. מטא תיתורא, איסתויט, שדייה — וקא שכיב

140. כאדם המזדיין, שעל ידי כלי זין שעליו נקרא חלוץ.

141. כתב הרא"ש: וכן למיחוש הראש, שטבע אחד להם. ועיי' בהגהות הגר"א שגורס: "קשיא לעינא ולאישתא".

138. כתב הרא"ש דהיינו כדברי הגמ' במס' סנהדרין [צ"ט ע"ב]: כל המלמד חבירו תורה — כאילו עשאו. דכתיב: "את הנפש אשר עשו בחרן".

139. וכך באמת נעשה לו, שנהרג לבסוף על ידי סומא [למך נכדו]. מהרש"א.

צריך לנקביו, ומצערין אותו.

ואין מזכירין שמו לומר: פלוני חולה חולי בורדס, משום שאין זו לשון נקיה⁽¹⁴²⁾.

מאי טעמא?

אמר רב אלעזר: מפני שהוא כמעייין הנובע.

ואמר רב אלעזר: למה נקרא שמו בורדס — מפני שהוא כמעייין הנובע.

שנינו במשנתנו: ומרפאהו רפואת הנפש כו'.

היכי קתני? מה הכוונה ב"רפואת הנפש" ו"רפואת ממון"?

אילימא רפואת נפש — היינו שמרפאו בחנם, ורפואת ממון היינו שמרפאו בשכר [ו"נפש" — היינו רצון, כמו: "אם יש את נפשכם לקבור את מתי וגו'" האמור באברהם. כלומר, שמרפאהו ברצון לבו, ולא תמורת שכר], ומשנתנו מדברת כשנכסי החולה אסורים על הרופא, ולכן דווקא בחינם מותר לו לרפאותו, אבל בשכר אסור, שהרי החולה מהנהו —

אם כן, ליתני הכי במשנה: "מרפאהו בחנם, אבל לא בשכר", ולמה נקטה המשנה לשון רפואת הנפש ורפואת ממון?

אלא, משנתנו מדברת כשנכסי הרופא אסורין על החולה, ורפואת נפש — היינו רפואת גופו, ומותר לו לרפאותו, משום שלא מן הכל זוכה האדם להתרפא.⁽¹⁴³⁾

אין מבקרין את חולי העין, משום שהדיבור קשה לחולי זה. אבל את מי שחלצתו חמה — מבקרין, שהרי הדיבור מועיל לו.

אמר רבא: האי אישתא [החוס], אי לא דפרוונקא [שליח] דמלאכא דמותא, מעלי כחזרא לדיקלי [כמו ההוצין שסביב הדקל, ששומרים אותו מפני בהמות וחיות] שהוא בא חד לתלתין יומין [פעם בשלשים יום], וכי תירייקי לגופא [וכמו מרקחת לגוף].

רב נחמן בר יצחק אמר: לא היא — ולא תירייקה. כלומר, איני רוצה לא את החוס, ולא את תועלתו לגוף.

אמר רבה בר יונתן אמר רב יחזאל: ערסן יפה לחולה לרפואתו.

מאי ערסן?

אמר רב יונתן: חושלא דשערי עתיקתא [שעורים קלופים ישנים] דריש נפוא [של גפה ראשונה].

אמר אביי: בעיין בישולא בעין בישרא דתורא [צריכים הם בישול רב, כמו בשר השור].

רב יוסף אמר: סמידי [סולת] דשערי עתיקתא דריש נפוא.

אמר אביי: בעיין בישולא כבשרא דתורא.

אמר רבי יוחנן: בורדס [היא תיבה אחת כשתי תיבות: "בור דם", והוא חולי של דם המקלח מלמטה] — אין מבקרין אדם החולה בחולי זה, משום שפעמים שהוא

142. כך כתב הר"ן. והתוס' כתבו דהיינו לפי שהחולה מתבייש כשמזכירין אותו.

143. כך כתב הר"ן ותוס'. והרא"ש כתב להיפך, שאינו נוטל שכר, ומצוה קעביד.